

Katholiek Amsterdam

19^e eeuw (eerste helft)

1800-1853

Overzicht

Deel 1	Hollandse Missie
Deel 2	Katholieke emancipatie
Deel 3	Katholieke kerken
Deel 4	Katholieke kunst / katholiek leven

Deel 1 De Hollandse Missie

De Hollandse Missie

- De Hollandse Missie bracht diverse problemen mee voor de organisatie van de katholieke kerk in Nederland. Genoemd is in het vorige hoofdstuk al dat de Hollandse Missie sinds 1723 onder direct toezicht stond van de pauselijke nuntius, waardoor elke verdere hiërarchie ontbrak, dat de katholieke armenzorg door het stadsbestuur niet ondersteund werd, dat kerken en kloosters en kerkelijke goederen en vermogens waren afgenomen en dat uitingen van geloof, zoals processies, toediening van sacramenten, kapittels en broederschappen, verboden waren.
- Het heette wel dat de Hollandse Missie in de 18^e eeuw een kerk van vijf sacramenten was omdat priesters in het buitenland door Zuid-Nederlandse of Duitse bisschoppen werden gewijd en het vormsel niet werd toegediend omdat de daarvoor benodigde bisschop ontbrak. Ook werden de schuilkerken niet gewijd.
- Voor de seculiere priesters had de nuntius negen aartspriesterschappen ingesteld. De missies van Jezuïten, Dominicanen, Franciscanen, Augustijnen en Karmelieten beschikten over eigen prefecten in de Hollandse Missie. Door het ontbreken van een kerkelijke hiërarchie hadden huiseigenaren die hun woning als schuilkerk beschikbaar stelden en de daar werkende priesters een relatief sterke positie. Plaatselijke plakkaten en verordeningen, maakten nodig dat schuilkerken op naam bleven staan van een katholieke particulier. Een geschil tussen deze particulier en de priester of verkoop van het huis aan een gereformeerde particulier, kon een kerkgemeenschap in problemen brengen. Verplaatsingen naar andere staties of een verzoek om inzage in de administratie werden door priesters genegeerd en ook het overmaken door een priester van een statie aan een ambtsgenoot buiten de aartspriesters om kwam voor.

De Hollandse Missie

Pas in 1778 werd de Hollandse Missie voor het eerst door een pauselijke nuntius, Ignazio Busca (1731-1803), bezocht. Door de dreiging van de patriotten moest door het landsbestuur dat onder leiding stond van stadhouder Willem V (1748-1806) met de katholieken meer rekening worden gehouden. Als gevolg daarvan kon de pauselijke nuntius Cesare Brancadoro (1755-1837) in juni 1792 in enkele kerken in Amsterdam het vormsel toedienen. Hierboven in het

De Hollandse Missie

- De dreiging van machtsovername door patriotten en de steun aan de patriotten van veel katholieken in 1786 had aan de Oranjepartij duidelijk gemaakt dat met de katholieken meer rekening gehouden moest worden. Aan de voorhoede van de nieuwe katholieke bewustwording stonden Amsterdamse priesters onder de aartspriester Ten Hulscher.
- De nuntius bood bij wijze van tegenprestatie voor de grotere ruimte die katholieken geboden werd geen steun aan de patriotten. In zijn vastenbrief van 1793 verwierp hij de volkssoevereniteit en de leuzen van vrijheid en gelijkheid en eiste hij onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan het wettig gezag. Hij vroeg om de ongerechtigheden te verdragen die door het bestuur aan katholieken werden opgelegd en vroeg om een gebed voor de Oranjes. Brancodoro steunde zelfs in een brief van 1794 aan alle staties, tot groot ongenoegen van de Amsterdamse geestelijkheid, de oproep tot bewapening en geldinzameling tegen de Fransen.
- De Amsterdamse pastoor Cramer bericht aan het Vaticaan dat de priesters zo het vertrouwen van de gelovigen verliezen. Alle Amsterdamse pastoors tekenden een verzoekschrift om die brief niet te moeten afkondigen, waarop Brancodoro niet langer op afkondiging aandrong. Buiten Amsterdam werd de brief wel voorgelezen, soms slechts gedeeltelijk of onverstaanbaar, terwijl het volk de kerk verliet. De nuntius werd door veel katholieken beticht van Jansenisme en zij betuigden spijt van zo'n Oranjeklant het vormsel te hebben ontvangen.

De Hollandse Missie

Links: zinneprent op de R-K Eredienst. In het midden de toediening van het H. Vormsel door Brancadoro in de kerk Het Duifje 1792. In de medaillons links de zeven Sacramenten; rechts de zeven werken van barmhartigheid. Naar gravure J.C. Schultsz Atlas van Stolk, Rotterdam. Rechts: toediening van het H. Vormsel in de Begijnhofkapel door Brancadoro.

Hollandse Missie

In 1794 vielen de Fransen met hulp van het Bataafs Legioen dat uit uitgeweken patriotten bestond, de Republiek binnen nadat zij in de slag bij Fleurus het Oostenrijkse leger in de Zuidelijke Nederlanden hadden verslagen. In januari 1795 werden overal in de Republiek de prinsgezinde bestuurders aan de kant gezet. Ook in Amsterdam was er een revolutionair comité. Diezelfde maand vluchtte stadhouder Willem V (links) naar Engeland. De pauselijke nuntius Brancodoro vluchtte in 1794 voor de oprukkende Franse legers. Hij werd naar Rome teruggeroepen, wat het einde van de nuntiatuur in de Nederlanden betekende. Zijn auditeur, Luigi Ciamerblani, werd tot vice-

Hollandse Missie

Cornelis Krayenhoff meldde zich op 18 januari 1795 op bevel van generaal Daendels, die de zesde divisie van de Franse Armée du Nord aanvoerde, aan de Weesperpoort in Amsterdam met het verzoek aan het stadsbestuur om af te treden. Hij werd diezelfde dag nog erkend als commandant van de stad Amsterdam. Links: Krayenhoff in Frans uniform als lid van het Bataafs Legioen bij zijn vertrek op 18 januari 1795 vanuit Maarssen naar Amsterdam. De functies van burgemeester en schout werden afgeschaft en de vroedschap en schepenbank werden opgeheven. Een jaar later werd tijdens het alliantiefeest het nieuwe stadsbestuur geïnstalleerd. Daarmee vond 200 jaar na de alteratie een nieuw

Hollandse Missie

De Bataafsche revolutie van 1795 werd door de meeste priesters en katholieken met vreugde begroet. 27% van de leden van de Eerste Nationale Vergadering was katholiek. Amsterdam zond, net als Rotterdam, twee katholieke afgevaardigden. Theodoor Aaninck (1760-1818), een arts die al in de eerste zittingen over de “beruchte synode van Dordrecht” sprak, en de graankoopman en reder Cornelis Branger (allebei links). De Amstelveense afgevaardigde Ploos van Amstel nam als voorzitter in de Eerste Nationale Vergadering het voortouw bij het afschaffen van de bevoorrechte positie van protestanten: *“Het is u bekend dat de Rooms-Catholieken bovenmate in die verdrukking hebben moeten deelen: de hatelijke en tot op den huidigen dag nog onherroe-pene Placaten zullen daarvan een onbetwistbaar bewijs opleve-ren. Hunne bidplaatsen zelve worden tot op het oogenblik dezer laatste omwenteling nog met den naam van kerkschuren bestempeld; maar, Burgers Representanten, ik zal voor dit alles een zwart gordijn trekken.”*

Hollandse Missie

De nieuwe Nationale Vergadering decreteerde op 5 augustus 1795 dat “*er geen bevoorrechte of heerschende kerk meer geduld*” werd en dat “*alle plakaten en resolutiën, uit het oude stelsel der vereniging van kerk en staat geboren, (werden) gehouden voor vernietigd*”. Daarmee kwam een einde aan de bevoorrechte positie van de protestantse kerken. De katholieken beschikten niet over de middelen om gelijk de schuilkerken te verlaten. Lang-zaam ontstonden er niettemin initiatieven om nieuwe kerken te bouwen. Zo werd (links) in Amsterdam in 1796 tegenover het Amstelveld De Duif gebouwd.

Hollandse Missie

Ook het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie stond tijdens de Bataafse Republiek op de agenda. Al in januari 1795 verzocht de Hollandse aartspriester en pastoor van de Amsterdamse statie Geloof, Hoop en Liefde, Ten Hulscher (links), om een bisschop te mogen kiezen. Hoewel de Nationale Vergadering daarmee instemde, leidde zijn optreden tot verontwaardiging onder priesters omdat hij in zijn democratische ijver sprak van “kiezen” zonder daarbij de paus te noemen. Vrijwel tegelijkertijd wendde Ten Hulscher zich tot het Vaticaan met het verzoek om een bisschop te benoemen. Het Vaticaan stond echter niet te popelen om een bisschop te benoemen tegenover een revolutionaire Nationale Vergadering.

Hollandse Missie

De initiatieven tot herstel van de bisschoppelijke hiërarchie werden ingehaald door de vervanging van de Bataafse Republiek door het Koninkrijk Holland in 1806. De in 1806 geïnstalleerde koning Lodewijk Napoleon (links) ondersteunde het herstel en benoemde in 1809 een commissie van 9 katholieken (8 priesters en 1 leek) met het oog op het ontwerp van een organisatie voor de katholieke kerk in Nederland. De commissie adviseerde tot het oprichten van een aartsbisdom in Amsterdam en bisdommen van Utrecht, Den Bosch, Deventer en Groningen. Maar ook dit initiatief kwam niet tot uitvoering doordat Lodewijk Napoleon in 1810 aftrad en Nederland onderdeel werd van het Franse keizerrijk.

Hollandse Missie

- In 1814 kwam na het vertrek van de Fransen onder koning Willem I het Koninkrijk der Verenigde Nederlanden tot stand. In die periode kregen weer meer katholieken bestuursfuncties. Amsterdam had twee katholieke wethouders, Van Bienen en de bankier Charlé.
- Van Bienen was kamerheer van de koning. Hij stuurde aan de koning een lijst met aanbevelenswaardige katholieken van binnen en buiten Amsterdam. Zo kwam het tot een betere vertegenwoordiging van katholieken in het stadsbestuur en het landsbestuur, die in de periode dat Nederland onderdeel werd van het Franse keizerrijk gehandhaafd bleef. Van Bienen werd burgemeester van Amsterdam en kreeg twee katholieke wethouders aan zijn zijde (Charlé en Brouwer).

Hollandse Missie

Religieuze samenstelling in 1809	Nederland	Noord-Holland	Amsterdam
Hervormden	55,5%	54,1%	50,6%
Katholieken	38,3%	26,4%	20,8%
Lutheranen	2,8%	10,4%	16,5%
Joden	1,8%	5,6%	10,6%
Doopsgezinden	1,4%	2,8%	0,9%
Remonstranten	0,2%	0,2%	2,7%
Overigen	0,5%	0,1%	0,1%
Totale bevolking	2.205.505	387.663	201.714

Bron: Nederlandse Religiegeschiedenis, p. 253

In Amsterdam vormden de katholieken in de 19e eeuw één van de drie grotere minderheden (katholieken, lutheranen en joden).

Hollandse Missie - staatstoezicht

- Koning Willem I wilde de formele gelijkheid van de katholieken, die in 1795 was ontstaan, niet teniet doen. Wel wilde hij de katholieke kerk een pijler laten zijn voor de eenheid van de nieuwe staat. Hij richtte twee ministeries in, één voor de katholieke eredienst en één voor de hervormde en overige erediensten.
- Willem I streefde naar zeggenschap van de staat over de kerk. De invloed van Rome moest zoveel mogelijk beperkt worden. Kloosters en congregaties voor onderwijs en ziekenzorg bleven verboden. De vice-superior Luigi Ciamberlani werd niet tot de Nederlanden toegelaten. Processies werden bij besluit van 23 april 1822 alleen toegestaan waar zij altijd al, zonder onderbreking, gehouden waren.
- Ook met de verdeling van staties ging de Staat zich bemoeien. Daartoe werd in 1818 een inventarisatie gemaakt van de per dorp en per stad. Voor uitbreiding of vervanging van een kerk was toestemming van de overheid nodig. Bij deze inventarisatie, die in 1821 werd afgerond, werden in Amsterdam 18 katholieke kerken geteld. Van een scheiding van kerk en staat was gezien deze overheidsbemoeienis geen sprake.

Hollandse Missie - staatstoezicht

- Het beleid van overheidsbemoeienis bracht de koning in conflict met katholieke journalisten als Le Sage ten Broeke en De Foere. Zij vertegenwoordigen het ultramontanisme, een katholieke stroming in het 19e-eeuwse Europa, waarvan de aanhangers het gezag van de paus boven ieder nationaal belang stelden.
- In Nederland gaven de ultramontanen de aanzet tot de katholieke emancipatiestrijd. Ook de ordes van franciscanen, dominicanen, jezuïten en augustijnen, die vele kerken in Amsterdam bedienden, waren ultramontaans geïnteresseerd en verzetten zich tegen de nationalisering van de kerk.
- De spanning liep verder op toen de chef van het departement van de katholieke eredienst, Van Ghert, probeerde om de priesteropleiding onder controle van de Staat te brengen. Het in 1817 door de aartspriester van Holland en Zeeland, Cramer, en door de latere bisschoppen Van Bommel en De Wijkerslooth in Heemstede gestichte kleinseminarie Hageveld werd in 1825 door de regering gesloten om priesters voortaan op te laten leiden in een Leuvense staatsseminarie met de naam Collegium Philosophicum. Daar zouden de priesters meer in de geest van gematigdheid, verdraagzaamheid en redelijkheid geschoold moeten worden. Het Collegium werd vervolgens echter door de katholieken geboycot.

Hollandse Missie - staatstoezicht

Nadat katholieken in 1828 en 1829 gebruik hadden gemaakt van hun petitierecht jegens de koning, herzag de regering uiteindelijk haar besluit tot sluiting van het seminarie in Hageveld. Een jaar later, in 1830, werd opnieuw een kleinseminarie voor de Hollandse Missie in Hageveld geopend (links). Dit seminarie zou vanaf dan een belangrijke rol spelen in de katholieke emancipatie omdat er priesters werden opgeleid die opkwamen voor het eigene van de katholieke cultuur. Het grootseminarie waartoe Hageveld voorbereidde was het seminarie in Warmond. Verder kwam er een kostschool in Katwijk, waar de leerlingen voor het onderwijs

Hollandse Missie - staatstoezicht

In september 1827 kwam een concordaat tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Heilige Stoel tot stand dat de basis legde voor het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie. Na het einde van de Belgische opstand in 1830, wordt het beleid van Willem I (links) tegenover katholieken en katholieke ordes versoepeld. In 1837 wordt de Maastrichtse Congregatie van de Liefdezusters van de H. Carolus Borromeus (Zusters onder de Bogen) goedgekeurd. Op 7 februari 1832 vindt de benoeming plaats van baron Cornelis van Wijckerslooth tot titulair bisschop. Voor het eerst is er weer een Nederlandse bisschop die kerken kan wijden en het vormsel kan toedienen.

Hollandse Missie - opmaat naar herstel bisschoppelijke hierarchy

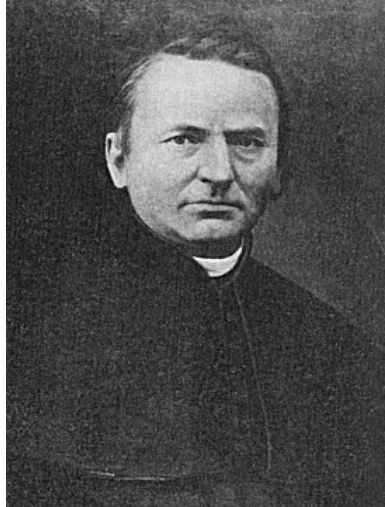

Met de opvolging door Willem II verbetert de situatie voor de katholieken. In 1840, op de dag van inwijding van koning Willem II, volgden de kloosterbesluiten, die tot een terugkeer van het kloosterwezen in het gebied van de Hollandse Missie leidden. Tot dan gold een verbod voor kloosters om nieuwelingen aan te nemen. Aan tien bestaande slotkloosters in Brabant werd het noviciaat teruggegeven en op 28 november 1840 werd bij Koninklijk Besluit (de eerste regeringsdaad van Willem II) het in 1836 in het Limburgse Wittem gestichte Redemptoristenklooster erkend. Daarmee nam de overheidsbemoeienis met de kloosters sterk af.

Hollandse Missie – liberaal katholicisme

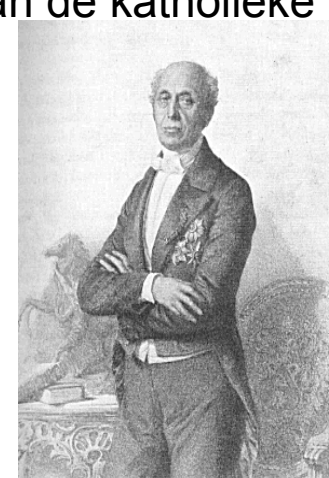
- De katholieken beginnen politieke invloed uit te oefenen. De Amsterdamse katholieke middenklasse onder leiding van Alberdingk Thijm, Cramer en Judocus Smits zorgt daarvoor samen met de professoren in Hageveld en Warmond waaronder Van Vree, Brinkman, Broere, Van Kints en Borret. Deze Warmondse hoogleraren staan aan de wieg van het tijdschrift De Katholiek. De Bredase parlementariër en advocaat Storm en de journalist Judocus Smits, die zich met steun van de bankier Van Cranenburgh vanuit Brabant in Amsterdam vestigde, stichtten in 1845 de katholieke krant, De Tijd.
- Amsterdam en Warmond werden het centrum voor het liberale katholicisme van die tijd. De herinvoering van de kerkelijke hiërarchie werd door liberalen in de Nieuwe Rotterdamsche Courant (opgericht door de katholiek Nijgh) gesteund en door De Spectator, een in 1843 opgericht tijdschrift onder leiding van de Amsterdammers J.A. Alberdingk Thijm en J.W. Cramer. De liberale katholieken maakten door hun steun aan de liberalen rond Thorbeckes diens verkiezingswinst in 1848 mogelijk. Cramer werd in 1848 door de liberale kiesvereniging in Amsterdam tot voorzitter gekozen en Lambert Alberdingk Thijm tot secretaris.

Hollandse Missie – liberaal katholicisme

Vlnr: eerste nummer De Tijd, Judocus Smits, Jan Willem Cramer en Cornelis Broere.
Onder vlnr:

August Berret, Alberdingk Thijm en Van Sonshoeck (minister van de katholieke

Hollandse Missie – opmaat naar herstel bisschoppelijke hierarchie

- Willem II bood de katholieken ook de mogelijkheid om nieuwe congregaties te stichten die zich toededen op verpleging en onderwijs. De nieuwe congregaties gingen ook in Amsterdam zorgdragen voor katholiek onderwijs en katholieke zorg
- In 1839 werd een commissie gevormd door Van Cranenburgh, Antoon Hafkenscheid en Van Hees met als doel om de al in 1837 erkende Liefdezusters de zorg voor het Amsterdamse Maagdenhuis te laten overnemen. Voor zes zusters, een rector en drie of vier oude vrouwen die verpleegd moesten worden, werd een pand aan de Oude Zijds Voorburgwal 318 gekocht, zodat de Liefdezusters zich alvast in Amsterdam konden vestigen. Dit werd ook het begin van het Roomsche Catholische Gesticht van Liefde St. Bernardus.
- Kort daarop (1845) vestigde zich daar ook de Congregatie van de Broeders van de Onbevleete Ontvangenis (Broeders van Huijbergen) en ontstonden Amsterdamse congregaties. In 1851 werd in Amsterdam door pater Frentrop en pastoor Hesseveld de Congregatie der Broeders van O.L.V. van Zeven Smarten gesticht en in 1852 werd door diezelfde pastoor de Congregatie der Arme Zusters van het Goddelijk Kind gesticht.

Hollandse Missie - opmaat naar herstel bisschoppelijke hierarchie

- Aan de periode van de Hollandse Missie kwam definitief een einde met het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. Met de breve *Ex qua die arcano* van 4 maart 1853 stelde paus Pius IX (1846-1878) bisdommen in Nederland in. De missiekerk werd een volwaardige kerk, met bisschoppen in plaats van vicariaten en met parochies in plaats van staties.
- Paus Pius IX verving de apostolische vicarissen in de zuidelijke provincies en de aartspriesters in de Hollandse Zending door een aartsbisschop en door vier bisdommen. De aartsbisschoppelijke zetel werd uit eerbied voor de heilige Willibrord in Utrecht gevestigd. Er kwamen bisdommen in Haarlem, Breda, 's-Hertogenbosch en Roermond.
- Voor de inrichting van parochies en de parochiale kerkbesturen kwam er in 1854 een Algemeen Reglement. Het kapittel van Haarlem, dat sinds de alteratie was blijven voortbestaan, werd tijdens een vergadering op 12 april 1853 in de pastorie van de Amsterdamse Vredesduif opgeheven.

Hollandse Missie - Aprilbeweging

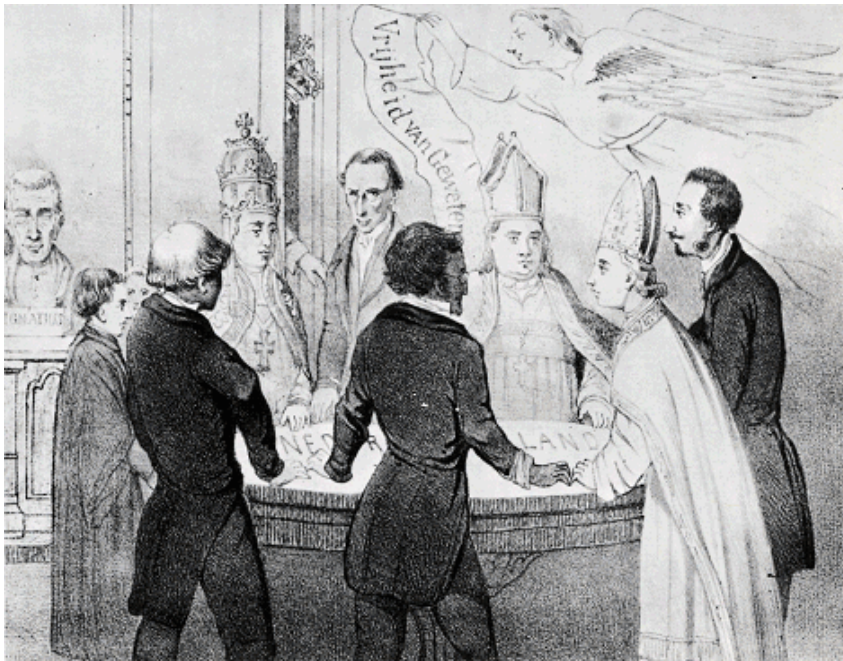
- Vanuit protestantse zijde ontstond al vroeg een heftig verzet tegen de katholieke emancipatie. In anti-katholieke tijdschriften, zoals De Protestant (1817), de Evangelische Kerkbode (1841), De Tijdgenoten (1841), De Fakkel, De Wespen (1844) en De Waakzaamheid werd ervoor gepleit om aan de katholieken hun nieuwe positie weer te ontnemen. Bij het huwelijk van de afgetreden koning Willem I met een katholieke hofdame in 1841 werden borstbeelden van de koning in Amsterdam vernield.
- Ook in 1827 naar aanleiding van het concordaat met het Vaticaan en bij de opheffing van het kloosterverbod in 1840 waren er vlammende protesten van protestanten.
- Nadat in maart 1853 berichten in de pers zijn verschenen over het pauselijke besluit om de bisschoppelijke hiërarchie te herstellen, steekt een storm van verontwaardiging op. De protestanten vrezen dat de katholieken voortaan meer gehoorzaam aan de paus zullen zijn, dan aan de koning.

Hollandse Missie: Aprilbeweging

Maart 1853 zamelden de gezamenlijke Amsterdamse protestantse kerken maar liefst 51.000 handtekeningen in. In totaal werden in Nederland in enkele dagen 200.000 handtekeningen ingezameld. In sommige steden werden katholieke geestelijken op straat bespot en werd katholiek personeel ontslagen. Onder leiding van de voorzitter van de Algemene Protestanten Commissie, Bernard ter Haar (1806-1880, links), werden de verzoek-schriften aan de koning aangeboden. Gevraagd werd om de rechten van protestanten te beschermen door aan het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie beperkingen op te leggen.

Hollandse Missie: Aprilbeweging

Op 18 april 1853 neemt de Kamer met grote meerderheid een motie aan, waarin de regering wordt gevraagd bij de paus te protesteren tegen de gang van zaken en volgt, na een afwijzende reactie van de koning, het ontslag van het kabinet Thorbecke. Met de benoeming van het nieuwe kabinet op 19 april 1853 is de Aprilbeweging feitelijk beëindigd. Het besluit van de paus werd niet ongedaan gemaakt en het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie ging door. De 15^e mei 1853 werd de bisschop van Haarlem, Van Vree, door de nieuwe aartsbisschop Zwijsen gewijd. Links: spotprent op de val van het kabinet Thorbecke

Deel 2 Katholieke emancipatie

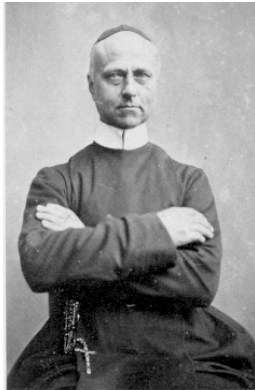

Katholieke emancipatie - seminaries

Als gevolg van de Franse Revolutie vielen de buitenlandse seminaries waar de Nederlandse priesters werden opgeleid weg. Het seminarie in Douaai werd in 1791 gesloten. Zes jaar later werd Leuven gesloten en kort daarop de Zuid-Nederlandse seminaries. In de Noordelijke Nederlanden werden na de Bataafse revolutie juist seminaries geopend. Voor het aartsbisdom Holland werd een Franse kostschool in Warmond aangekocht om er op 22 april 1799 het eerste grootseminarie te vestigen. Al snel ontwikkelde zich er een studentenleven. De eerste vereniging *Congregatio Theologorum Batavorum* werd al in 1799 opgericht als opvolger van de eerdere verenigingen te Leuven. Links: hoofdbeschermer kapel (1842) van

Katholieke emancipatie - congregaties

Bernard Hoecken, medestichter van de Broeders van Maastricht

Mgr Van Hooijdonk, stichter van de Broeders van Huijbergen

mgr. Schaepman, stichter van de Fraters van Utrecht.

De stichting van de seminaries van Warmond en Hageveld was een eerste stap naar de katholieke emancipatie. Een andere belangrijke stap was de stichting van congregaties. Ze zijn voortgekomen uit de ultramontane beweging streefde naar herstel van de invloed van de kerk en het geloof onder leiding van de paus en was gekant tegen staatsbemoeienis met de kerk. De beweging verzette zich tegen het verlichte katholicisme van de 18^e eeuw. Daartegenover stelde zij een esthetische en sfeervolle liturgie, een actieve milde pastorale praktijk, herwaardering van de verering van heiligen en relikwieën en herstel van bedevaarten. Links de stichters van enkele grote broederscongregaties

Katholieke emancipatie - congregaties

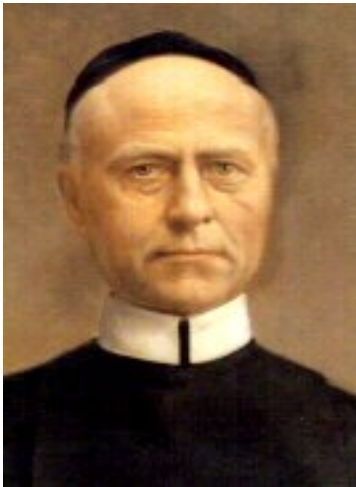
- De talloze lekencongregaties gingen zich (naast de bestaande katholieke organisaties) richten op armenzorg, wezen, onderwijs en ziekenzorg voor katholieken. Priesters en bisschoppen namen na het herstel van de kerkelijke hiërarchie het initiatief in parochies op het gebied van onderwijs, armenzorg en jeugdwerk. Maar leken (broeders en zusters) vormden de gemeenschappen die het liefdewerk op zich namen. De regels en constituties van de congregaties moesten door het Vaticaan worden goedgekeurd. Daarin stonden de zelfheiliging van de leden en het apostolaat (de liefdewerken) voorop.
- Geleidelijk aan kon gesproken worden van een algemene katholieke beweging die zich richtte op katholieke kinderen van alle rangen en standen en die werd gecoördineerd door de bisschoppen. Vooral de zustercongregaties groeiden in de 19^e eeuw sterk. Voor vrouwen was het religieuze leven een mogelijkheid om zich buiten huwelijk en huishouden om te kunnen ontplooien.

Katholieke emancipatie - congregaties

De congregatie van de Broeders van de H. Aloysius van Gonzaga werd in 1840 door de pastoor van Oudenbosch, W. Hellemons (links, zittend), gesticht. Deze ultramontane priester was ook betrokken bij de bouw van de basiliek van Oudenbosch, een replica van de Sint Pieter, en bij de zoeavenbeweging. Om het katholicisme te laten herleven had hij in 1844 de Amsterdamse Redemptorist Bernard Hafkenscheid uitgenodigd voor een volksmissie. Al vroeg werd een kost-school geopend voor jongens uit de omgeving die uitgroeide tot het franstalige pensionaat van het Institut Saint Louis voor jongens uit welgestelde katholieke gezinnen. Het instituut werd door welgestelden werd bezocht. Net als de andere congregaties richtten de Broeders van St. Louis zich vooral op lager

Katholieke emancipatie - congregaties

De congregatie van de Broeders van de Onbevleete Ontvangenis van de H. Maagd Maria werd in 1841 door de priesters Louis Rutten (linksboven) en Bernard Hoecken (linksonder) gesticht. In 1844 werd de congregatie door het regentencollege van het Amsterdamse katholieke jongensweeshuis aan de Lauriergracht en door de Amsterdamse Redemptorist Bernard Hafkenscheid benaderd. De regenten en wilden de broeders aantrekken omdat ze ontevreden waren over het personeel. Van de broeders werd meer discipline verwacht. Tussen 1847 en 1851 werkten de broeders ook in het St. Aloysiusgesticht in de Elandstraat, waar arme en verwaarloosde kinderen werden opgevangen. Het gesticht werd in 1851 door de Broeders van Amsterdam overgenomen.

Katholieke emancipatie - scholen

- Elke stand had aanvankelijk zijn eigen onderwijsvorm. De kinderen van arbeiders zaten op stadsarmenscholen of scholen van liefdadigheidsinstellingen, waar gratis onderwijs werd gegeven. Voor de Amsterdamse bovenlaag waren er scholen die onderwijzers aan huis dreven en waren er onderwijzers aan huis of kostscholen. Later kwamen er voor hen de burgerscholen. Voor de middengroep kwamen er tussenscholen, waarvoor enig schoolgeld betaald moest worden.
- De eerste katholieke school in Amsterdam na de reformatie was een initiatief van een aan de Jezuiten gelieerde congregatie, de congregatie du Sacré Coeur. Pater Anton Kohlmann (1771-1836) nam daartoe het initiatief samen met pastoor Cramer van het Maagdenhuis. Deze in 1803 door de paters op de Hoogte Kadijk geopende school werd de eerste katholieke school boven de rivieren sinds de reformatie. De Congregatie du Sacré Coeur wordt later gedeeltelijk in de orde van de Jezuiten opgenomen. Cramer zette de school voort en opende in 1804 een pensionaat. De school kwam onder leiding van Alexandre Rousseau uit Douaai. De school verhuisde in 1805 naar de Nieuwe Herengracht. In 1813 werd deze 'Franse school' aan de vooravond van het einde van het Franse bewind gesloten.

Katholieke emancipatie - scholen

- De oprichting van bijzondere scholen was in 1838 door het stadsbestuur mogelijk gemaakt, waarna de *Commissie voor de R.C. armenscholen der stad Amsterdam* door enkele Amsterdamse priesters en burgers was opgericht. De commissie beheerde een katholieke armenschool in de Warmoesstraat.
- Aan de regenten van het Bernardusgesticht werd toestemming gegeven voor een meisjesschool aan de Elandsgracht. In oktober 1840 werd de eerste katholieke kleuterschool in een voormalig pakhuis aan de Elandsgracht geopend. De Zusters van Liefde uit Tilburg verzorgden de kleuters en startten daar op 18 juli 1841, de feestdag van de H. Vincentius, de R.C. Godsdienstige Bewaarplaats voor arme en minvermogende kinderen.
- Naast de Commissie en de diverse congregaties speelde ook de Vincentiusvereniging en de Vereeniging tot Weldadigheid een belangrijke rol in het zich snel ontwikkelende katholieke onderwijs in Amsterdam.

Katholieke emancipatie - hofjes

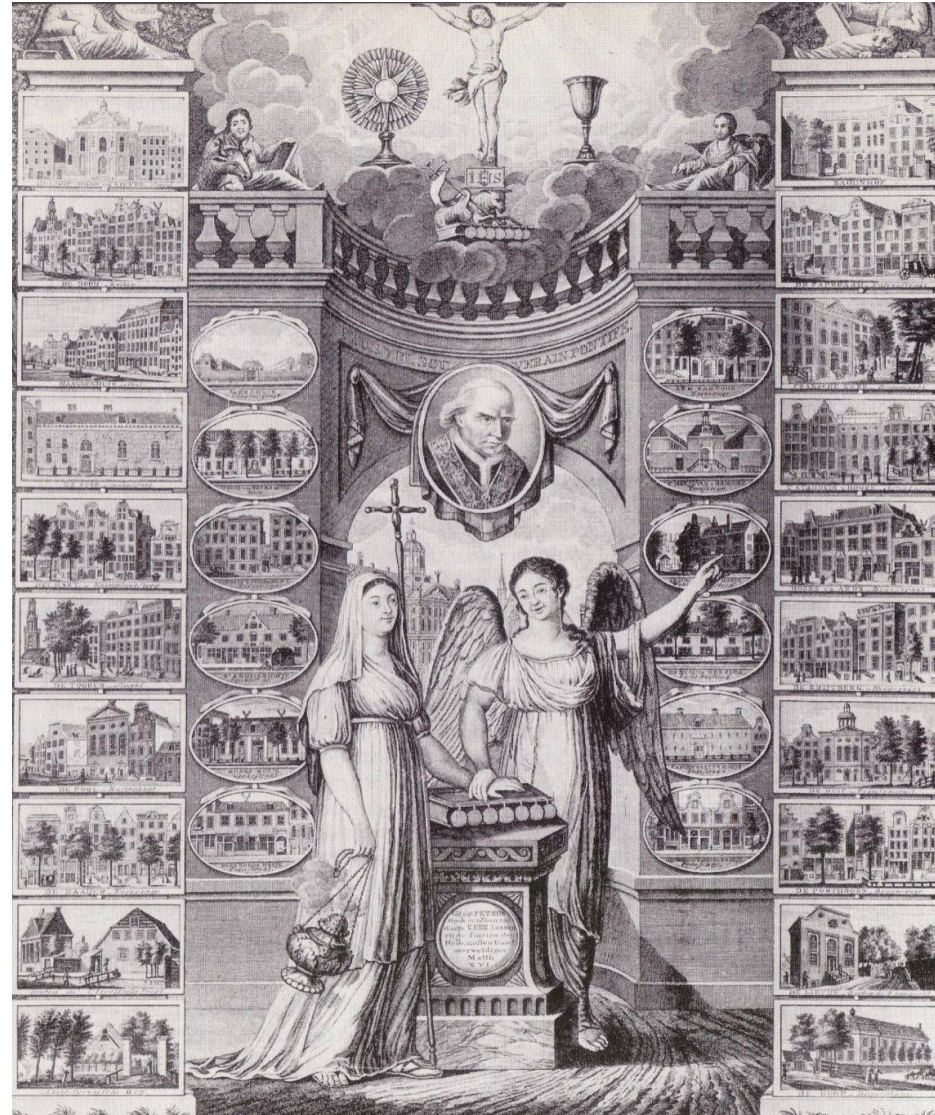
De katholieke armen- en ziekenzorg vond ook in de 19^e eeuw voornamelijk plaats vanuit de diverse hofjes en weeshuizen, zoals in het vorige hoofdstuk beschreven. De zorg werd aan het begin van de 19^e eeuw voortdurend uitgebreid en verbeterd. . Na een fusie van Doopsgezinde hoven in 1801 werd het Lindenhofje (linksboven) in de Jordaan verkocht aan het RCOAK dat het als hof voor katholieke weduwen gebruikte. Het Regenboogsliefdehofje in de Tuinstraat 100-102 in De Jordaan (linksonder) werd in 1806 gesticht door Joannes Baptista van Aerde. Het hofje was voor katholieke oude mannen en vrouwen.

Katholieke emancipatie - hofies

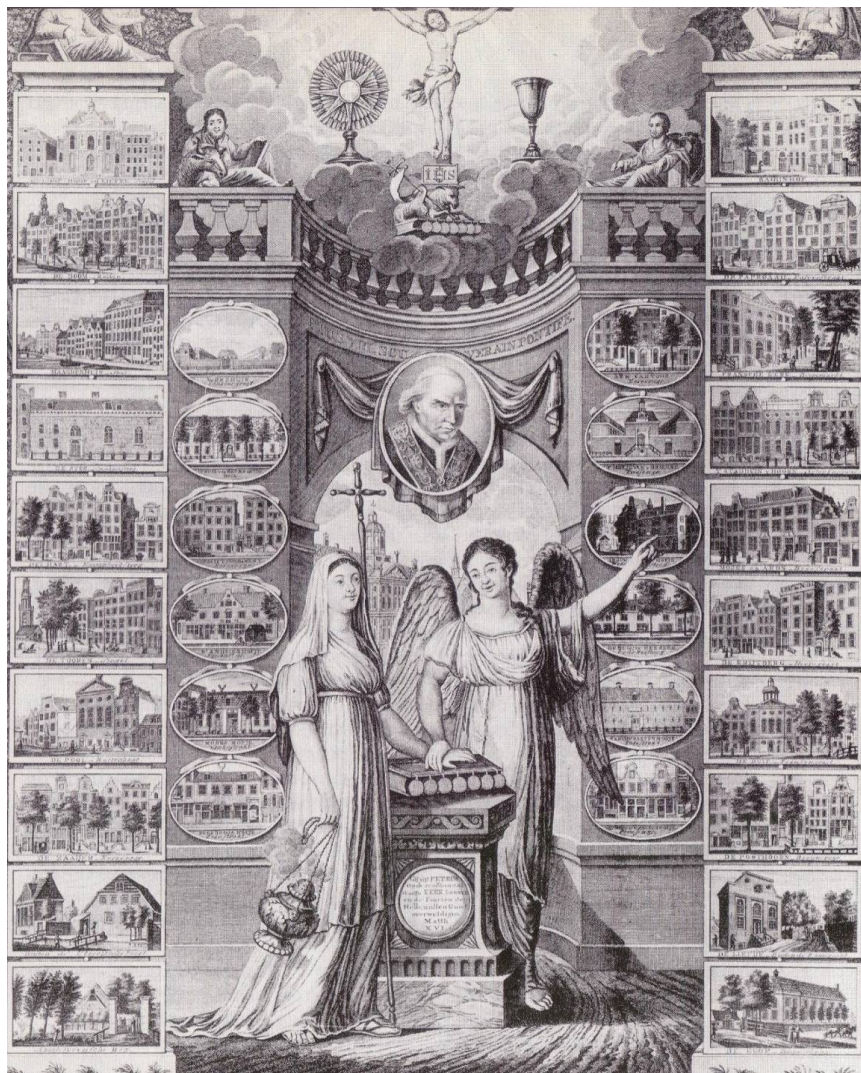

Het Hofje van Brien ligt aan de Prinsengracht 85-113, tegenover de Noordermarkt. Dit hofje bood huisvesting aan ouderen. De stichters zijn Arnoud van Brien (1735-1804) en zijn echtgenote Sophia Maria Half-Wassenaer (1727-1802). Zij behoorden tot de katholieke regenten van Amsterdam. Van Brien was één van de vier leden van het regentencollege van het Maagdenhuis. Het is één van de laatst gebouwde katholieke hofjes. In 1804 werd het hofje geopend.

Deel 3 Katholieke kerken

Katholieke kerken – 1800-1853

Links: De bloei der R.C. Kerk te Amsterdam. Prent van Van Waardt uit het begin van de 19e eeuw. Te zien zijn alle staties (van linksboven naar rechtsbeneden: Geloof, Hoop en Liefde, De Boom, Maagdenhuis, Ster, het Hart, De Tooren, De Pool, De Zaaier, Buiten de Utrechtse Poort, Amstelveenseweg, Begijnhof, Papegaai, Fransche Kerk, 't Stadhuis van Hoorn, Mozes en Aaron, Krijtberg, Duif, Posthoorn, De Liefde en De Hoop in Diemen) en katholieke instellingen (van linksboven naar rechtsonder: jongensweeshuis, Occo's hofje, hofje Liefde 't Fondament, Andrieshofje, Moenshofje, Regenbooghofje, ROAC kantoor, hofje Van Brien, Bouw hofje, huisjes Heereck, Keurvorstenhofje en Nieuwe Suikerhofje) gegroepeerd rond paus

Katholieke kerken –

1800 1850

Drie jaar na de burgerlijke gelijkstelling van 1795 als gevolg van de Bataafse revolutie werden kerken per decreet publiek eigendom. Het werd aan het stads-bestuur overgelaten om de kerken vervolgens te verdelen onder de geloofs-gemeenschappen. Voor de katholieken was dit een kans om een deel van de bij de Alteratie verloren kerken terug te krijgen. In de praktijk lukte het echter niet om teruggave van kerken af te dwingen. Boven: penning bij overlijden van Joannes Hegeman. Hegeman was pastoor en rector van het Amsterdamse begijnhof. Hij zette zich tevergeefs in voor de teruggave van de "Engelse Kerk" aan de katholieken. Hij werd wel op 25 februari 1818 in de Engelse Kerk begraven. In de Regentenkamer van de pastorie van het Begijnhof hangt een schilderij van hem van Cretien du Bois

Katholieke kerken – 1800-1853

- Veel Amsterdamse schuilkerken werden in de periode 1830–1850 met overheidstoestemming verbouwd. Meestal werd die goedkeuring zonder veel problemen verleend wanneer voor de bouw of verbouwing geen subsidie werd gevraagd. De door de Amsterdammers Johannes van Straaten (1781-1858) en Offenbergh (1813-1873) ontworpen en in 1837 verbouwde De Zaaier aan de Keizersgracht is daarvan een voorbeeld. De nabijgelegen Posthoorn kreeg die goedkeuring niet. De parochie kon zonder subsidie de oude schuilkerk niet vervangen. Er waren in Amsterdam op dat moment 18 kerken. Dat was meer dan voor het aantal katholieken nodig werd geacht. Aan het verstrekken van een subsidie werd derhalve de voorwaarde verbonden van een vermindering van het aantal katholieke staties en van een gelijkmatige spreiding over de stad. De overheidsbemoeienis stuitte op verzet van de staties. Vandaar dat veel parochies er de voorkeur aan gaven om zonder subsidie een nieuwe kerk te bouwen of de schuilkerk te verbouwen.

Katholieke kerken – 1800-1853

- Andere Amsterdamse kerken kreeg wel steun van het ministerie voor nieuwbouw of voor verbouwingen. De Franse Kerk kreeg in 1820 een nieuwe voorgevel en De Krijtberg in 1835. De Boom en het Stadhuis van Hoorn volgden in 1844-1845 met een nieuwe voorgevel. Daarna volgden ook De Star (1847-1849), de Papegaai (1848-1849) en De Toren (1850-1851).
- In totaal kwamen er in de periode van 1795 tot 1853 in Amsterdam zeven nieuwe kerken en werden vijf kerken verbouwd. De bouw en verbouwing van de katholieke kerken was één van de belangrijkste veranderingen van de stad in de eerste helft van de 19e eeuw. De meeste van deze kerken zijn door sloop uit het stadsbeeld verdwenen. Alleen in tekeningen zijn ze allemaal bewaard gebleven.

Katholieke kerken – 1800-1853

- De in deze periode heersende stijl was het neoclassicisme. Omdat van 1824 tot 1868 ingenieurs van Waterstaat door het ministerie werden aangewezen als inspecteur of architect werd ook wel van Waterstaatskerken gesproken. Het waren meestal eenvoudige kerken. Kenmerkend zijn de rondboogvensters en een fronton. Tot de kerken die in deze stijl zijn gebouwd kunnen De Duif van de architect Molkenboer en de Mozes en Aaronkerk van de architect Suys gerekend worden. In dezelfde periode kwamen in Nederland ook de eerste neogotische kerken tot stand (waarbij wel van Willem II gothiek wordt gesproken, omdat koning Willem II de gotiek vanuit Engeland naar Nederland had gehaald). Van deze laatste stroming is in Amsterdam De Papegaai een voorbeeld.
- Voor de inrichting van de Waterstaatskerken moest bij gebrek aan Nederlandse ateliers worden teruggegrepen op Belgische en Duitse ateliers. Pas in de tweede helft van de 19^e eeuw met de intrede van de neogotiek zouden in Nederland ateliers voor kerkmeubilair ontstaan.

Katholieke kerken – De Duif

Kort nadat met de intocht van de Franse troepen in Nederland de godsdienstvrijheid werd hersteld, bouwden in 1796 de Duifparochianen een kerk aan de Prinsengracht op de plaats van de afgebrande suikerraffinaderij Het Fortuyn. Deze kerk verving een schuilkerk met dezelfde naam aan de Kerkstraat. De pastoor, Andreas Offerman (1755-1811) maakte in 1795 gebruik van de nieuwe vrijheid om kerken te bouwen en kocht met steun van een rijke parochiane, jonkvrouw Maria van Sluipwijk, het terrein van de afgebrande suikerraffinaderij. Later kwam Offerman met haar in conflict, waardoor andere rijke parochianen moesten bijspringen en ook via collectes geld ingezameld moest worden.

Katholieke kerken -

Catharinakerk

De Catharinakerk (“Geloof, Hoop en Liefde”) is de naam van twee voormalige katholieke kerken: een schuilkerk aan de Boommakkt en haar opvolger aan het Singel. Omdat de statie Geloof, Hoop en Liefde aan de Boommakkt bouwvallig was en het bouwen van openbare katholieke kerken vanaf 1795 niet langer verboden was, ging men in het begin van de 19e eeuw plannen maken voor de bouw van een nieuwe kerk. Boven: tekening van Gerrit Lamberts (1817) van de eerste steenlegging van de Catharina door pastoor G.A. van der Lugt

Katholieke kerken - Catharinakerk

Pastoor Gerard van der Lugt (1775-1855) wist de hand te leggen op het voormalige West-Indisch Binnenhuis aan het Singel, dat als kazerne in gebruik was. Ondanks tegenwerking van het stadsbestuur kon in 1817 de eerste steen gelegd worden van de eerste nieuwe katholieke kerk die in Amsterdam na 1813 gebouwd werd. Het kerkgebouw werd op 8 februari 1820 ingewijd. De kerk werd gebouwd door Suijs. Het betrof een gebouw in classicistische stijl. Links: zinneprent (1820) Geloof, Hoop en Liefde (Heilige Catharinakerk) met linksonder een portret van pastoor Van der Lugt.

Katholieke kerken- Stadhuys van Hoorn

Het Stadhuis van Hoorn, ofwel de St. Dominicus, was een aan de Nieuwezijds Achterburgwal (thans Spuistraat) gelegen schuilkerk. De kerk werd in 1829 van een nieuwe voorgevel voorzien. In 1845 werd de kerk opnieuw verbouwd. In 1866 werd de kerk gesloopt om plaats te maken voor de nieuwbouw op dezelfde locatie van een neogotische kerk van Cuijpers. Spuistraat 10-20 met op nummer 18 het Sint Rosagesticht en op no. 14 Het Stadhuis van Hoorn, tekening P.H. Harmsze (1886).

Katholieke kerken – De Toren

In 1840 werd het Torentje (de Thomas van Aquino) aan het Singel 158 verbouwd. Er ontstond een nieuwe kerk met een driedelig schip met vijf gewelfvlakken. Boven de zijbeuken was een galerij met een vlak plafond. Het middenschip had boogvensters. De preekstoel was met ankers aan een kolom bevestigd. De koster moest met een trapje klaarstaan wanneer de pastoor de preekstoel wilde beklimmen. Tot de nieuwe parochie indeling in 1856 bleven Het Torentje en het Stadhuis van Hoorn (de Dominicus-kerk) zelfstandig naast elkaar bestaan. In 1859 werd het Torentje bijkerk van de Dominicus. Het Torentje was een kleine kerk met plaats voor 163 kerkgangers. In 1937

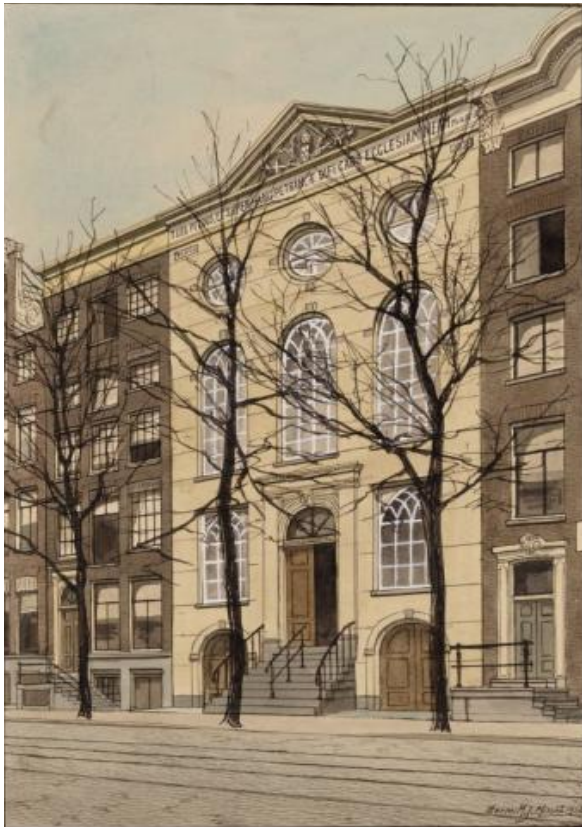
Katholieke kerken – De Toren

Amsterdam ST. THOMAS v. AQUINEN (Torentje) Singel 158

Katholieke kerken-

De Franse kerk

De karmelietenstatie Sint Petrus en Paulus, ofwel de Franse kerk, was een schuilkerk aan de Nieuwezijds Voorburgwal bij het Spui. Tot 1806 werd de zielzorg in de statie door de Karmelieten uitgeoefend. In 1824 werd de statie overgenomen door seculiere geestelijken. Het stadsbestuur stemde in 1820 in met een verzoek van de pastoor, Alexander Rousseau, om de kerk van een nieuwe voorgevel te voorzien. Tekening (rond 1890) van H.M.J. Misset.

Katholieke kerken – Mozes en Aaronkerk

De Mozes en Aäronkerk, werd ontworpen door Tilleman Francois Suys (1783-1861) op basis van een ontwerp van de Amsterdamse stadsarchitect De Greef (1784-1834). Het vormde in feite het nieuwe voorfront van de uit 1686 daterende schuilkerk op die locatie. Het ontwerp was eigenlijk in 1827 bedoeld voor een katholieke kathedraal op de Nieuwmarkt. De bouwvergunning werd in 1837 verleend, nadat duidelijk was dat de statie zelf in de financiering van de nieuwe kerk kon voorzien. Op 26 oktober 1841 werd de nieuwe Mozes en Aäronkerk door bisschop Van Wijckerslooth ingewijd. Houtgravure uit De Illustratie mei 1873 van Henri Berghmans.

Katholieke kerken – De Star

In 1848 ontstond het plan voor nieuwbouw van de schuilkerk De Star, die gelegen was aan de Oudezijds Achterburgwal 81. De nieuwbouw, die in 1861 werd ingewijd, zou een hoofdingang krijgen aan het Rusland. De bouwpastoor Frees bouwde ook de eerste kosteloze school voor katholieke armen. Kapelaan was pater Cornelis de Kruijff, die vele zoeaven wierf om voor de Paus Pius IX tegen Garibaldi te vechten. In 1863 kocht de toenmalige pastoor Hoorneman een Cavallé-orgel voor de kerk, dat in 1881 werd geleverd en zich thans in de Augustinuskerk aan de Postjesweg bevindt. In 1933 werd De Star als Augustinusparochie naar Amsterdam-West verplaatst. De Star aan het Rusland werd in 1955 gesloopt.

Katholieke kerken – De Star

Links: het interieur van De Star bij gelegenheid van de plechtige viering van het 200-jarig bestaan, 5 juli 1836, tekening van Gerrit Lamberts.

Katholieke kerken – De Krijtbera

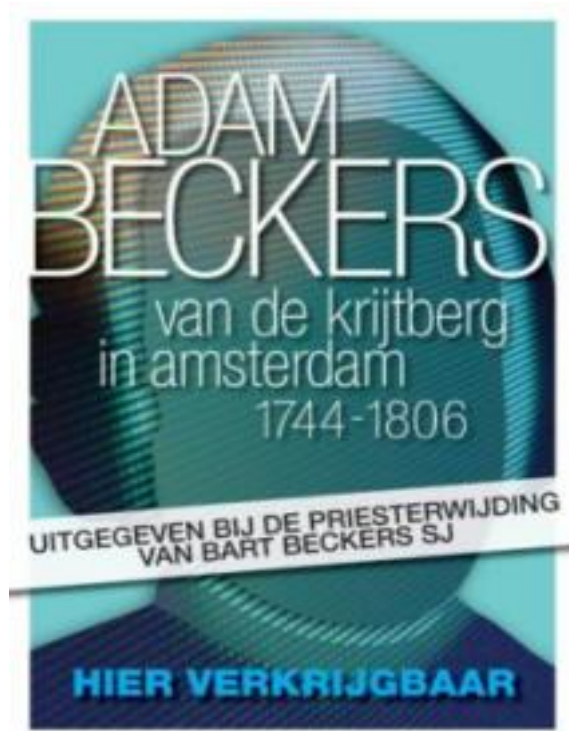

Het stadsbestuur liet op 14 februari 1788 na jarenlange sluiting Adam Beckers toe als pastoor van De Krijtberg en verzocht Ten Hulscher om de kerkelijke toelating, die twee weken later volgde en door het Vaticaan bevestigd werd. Kort na zijn toelating wist Beckers via de commandant van het Pruisische garnizoen dat toen in Amsterdam lag, tevens te bewerkstelligen dat De Krijtberg weer geopend kon worden. Zo kon in De Krijtberg op Eerste Pinksterdag 1788 door Beckers weer voor het eerst sinds jaren een plechtige mis gevierd. Boven: De Krijtberg na de vergroting in 1825

Katholieke kerken – De Krijtberg

- Al in het jaar 1800 werden in De Krijtberg maar liefst 150 doopsels toegediend. De Krijtberg bloeide en werd weer een Jezuitenkerk. Adam Beckers en zijn assistent Groenen ontvingen op 13 december 1803 een brief uit Dunaburg van de generaal van de orde, Gabriël Gruber, dat zij hun geloften mochten afleggen en weer in de Sociëteit werden opgenomen. Hiermee was het behoud van de Krijtberg voor de Orde verzekerd.
- In 1804 werd door bisschop Van Velde van Melroy van Roermond in De Krijtberg het vormsel toegediend. Enkele jaren later verrichte deze bisschop in De Krijtberg zelfs priesterwijdingen.
- De Krijtberg heeft ook in de 19^e eeuw zowel in intellectueel als in sociaal opzicht een belangrijke rol gespeeld voor katholiek Amsterdam. Zo werd in 1841 vanuit De Krijtberg de 'Vereeniging tot Weldadigheid van de Allerheiligste Verlosser' door Jan Willem Cramer en pater Arnold Frentrop gesticht. Deze vereniging zou tientallen scholen stichten. In 1850 werd een Nederlandse provincie van de Sociëteit van Jezus opgericht, die werd gehuisvest in De Krijtberg.

Katholieke kerken – De Krijtberg

Adam Beckers werd in 1805 tot eerste superior van de herstelde Nederlandse jezuïetenmissie aangesteld. Hij stuurde jonge mensen naar Rusland om daar tot jezuïet te worden gevormd en zorgde dat jezuïeten-missionarissen naar de Verenigde Staten werden gezonden. Een van de misdienaars in De Krijtberg in die tijd was Jan Philip Roothaan. Hij zou naar Rusland gaan en zou later generaal van de Sociëteit van Jezus worden. Ter gelegenheid van de priesterwijding van Bart Beckers, een naamgenoot van Adam Beckers, net als Adam afkomstig uit Maastricht, werd een boekje over Adam Beckers uitgegeven (links).

Katholieke kerken – De Zaaier

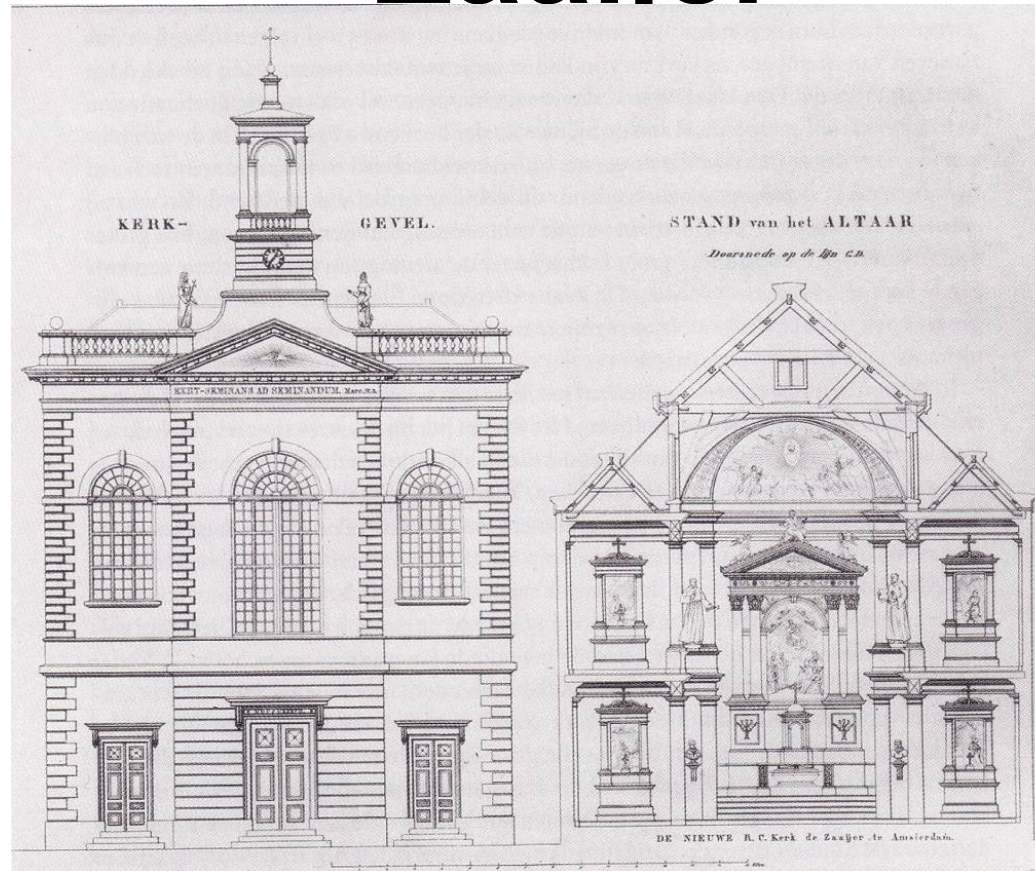

In 1825 kwam ook De Zaaier weer in handen van de Jezuïten. Het was toen een kleine kerk, die vanwege het grote aantal katholieken in de Jordaan en de Haarlemmerbuurt, aan uitbreiding toe was. Onder pater Loncke S.J. (1825-1856) kwam de statie weer tot grote bloei. In 1835 werd toestemming gekregen voor de bouwplannen. In 1837 werd de nieuwe kerk, ontworpen door architect Joannes van Straaten, door mgr Van Wijckersloot werd ingewijd. Op de gevel werd de bijbeltekst aangebracht “Exut seminans ad seminandum” (*Ziet, de zaaier ging uit om te zaaien*)

Katholieke kerken – De Zaaijer

Katholieke kerken – De Zaaier

Ontwerptekeningen voor de verbouwing van De Zaaier, J. van Straaten, 1837, litho van J.C. Zurcher, Gemeente Archief Amsterdam.

Katholieke kerken – De Boom

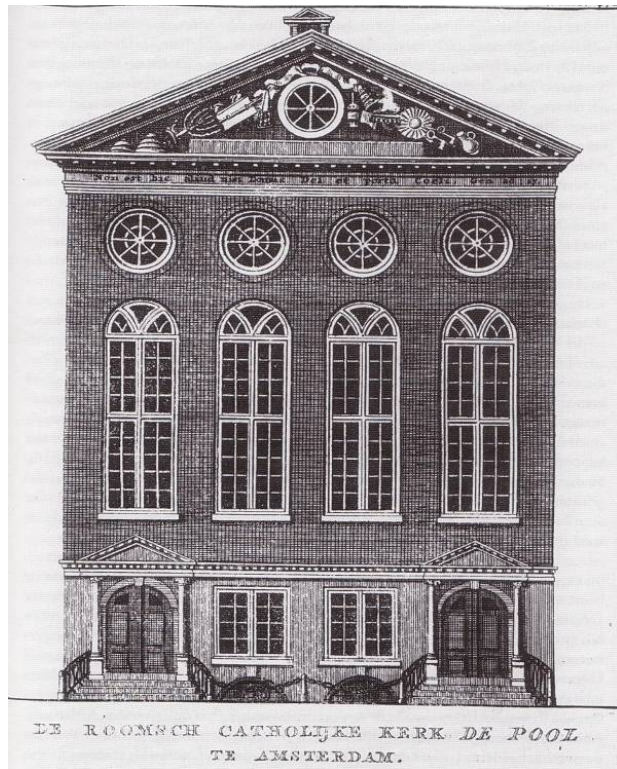
In 1844 werden de gevels aan de Rokin zijde vervangen naar een ontwerp van de architect Tétar van Elven zonder dat daarvoor een subsidie van het ministerie nodig was.

Katholieke kerken – De Boom

De voorgevel van De Boom aan de Kalverstraat werd in 1842 vernieuwd. Zie hoofdstuk 4 voor de oude toestand. Links is de poort die toegang gaf tot de kerk.

Katholieke kerken - De Pool

In 1805 werd De Pool verbouwd. De schuilkerk aan de Prins Hendrikkade kreeg toen een nieuwe voorgevel in opdracht van pastoor Hendrik Beukman (1750-1819).

Katholieke kerken - De Pool

Katholieke kerken – De Papegaai

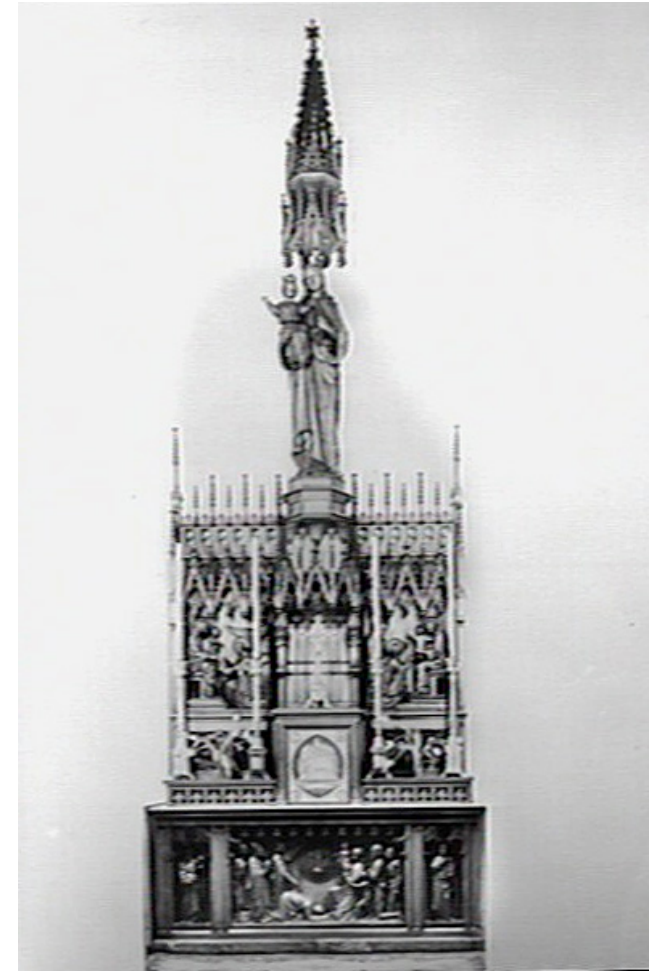

In 1846 werd een commissie gevormd om tot verbouwing van de schuilkerk De Papegaai te komen. Daartoe kocht de pastoor eerst de kerk van het RCOAK voor NLG 23.000. Voor NLG 3.450 werden enkele huisjes achter de kerk gekocht, zodat een grotere kerk gebouwd kon worden. Als architect werd de Amsterdamse Lutheraan Gerrit Moele (1796-1857) gekozen. In 1848 werd de nieuwe kerk opgeleverd en ingewijd door bisschop Van Wijckerslooth.

Katholieke kerken – De Papegaai

De Papegaai is de eerste neogotische kerk in Amsterdam. Door de latere kunsthistorici en architecten van de neogotiek (Alberdingk Thijm en Cuypers) werd De Papegaai kritisch becommentarieerd omdat de Willem II gotiek van De Papegaai niet voldeed aan hun eigen neogotische ideaal. Links: tekening van de ingang van De Papegaai aan de Kalverstraat. Rechts: Maria-altaar

Katholieke kerken – De Papegaai

Het interieur werd gedeeltelijk speciaal voor de kerk aangeschaft, zoals het neogotische meubilair (Weegewijs, Amsterdam), het hoofdaltaar en de preekstoel (links) van Veeneman (Den Bosch), de kruisweg (Philippeau, Amsterdam), een kopie van de kruisweg van Führlich in de Sankt Johann Nepomuk in Wenen, en het orgel van Smit (Amsterdam) .

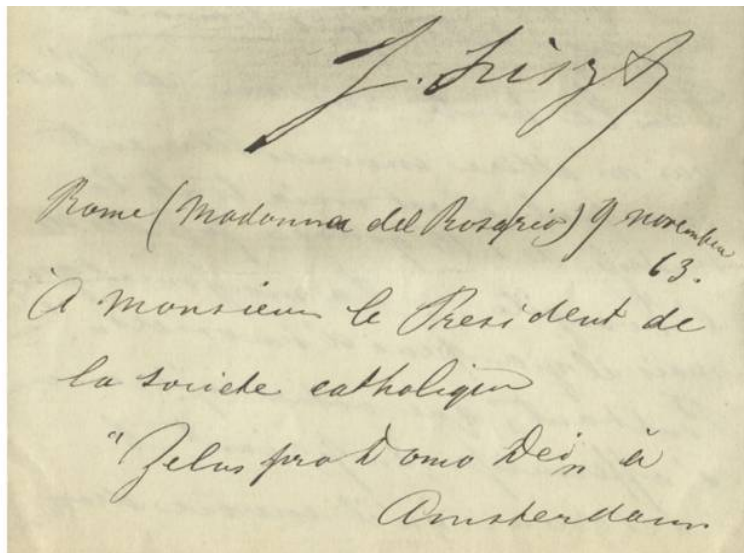
Clerezij – Willibrordus en Johannes

Deel 4 Katholieke kunst / katholiek leven

Katholieke kunst - kerkmuziek

Vanaf het begin van de 19^e eeuw worden de bekende missen in grote orkeststijl van Haydn, Beethoven en Mozart opgevoerd. In Amsterdam is het aan de Mozes en Aaronkerk verbonden Zelus pro Domo Dei het belangrijkste muziekgezelschap. Zelus pro Domo Dei had in 1860 39 koorleden en 31 orkestmusici, die allen betaald kregen. In 1863 werd in de Mozes en Aaron de Graner Messe van Franz von Liszt ten gehore gebracht, de componist die drie jaar later zelf de Mozes en Aaron bezocht. De plaquette aan de buitenmuur van de kerk herinnert aan zijn bezoek. Links: adressering van een brief van Franz Liszt, geschreven in het klooster Madonna del Rosario te Rome aan de heer Reekers, president van Zelus pro Domo Dei' in verband met de uitvoering van de Graner Messe.

Katholieke kunst - kerkmuziek

Uit de traditie van muziekgezelschappen zijn diverse bekende Amsterdamse orkest- en koorleiders en componisten voortgekomen. De bekendste daarvan is Johannes van Bree (links), die in 1841 voor de inwijding van de nieuwe Mozes en Aaronkerk een Inwijdings-mis componeerde. De mis werd uitgevoerd door 95 dames en heren. Van de 51 zangers waren de 11 sopranen allen dames en voor 8 van de 15 altstemmen had de directeur jongens gekozen. Het orkest bestond uit 17 violen, 4 altviolen, 4 cello's, 2 contrabassen, 2 fluiten, 2 hobo's, 2 klarinetten, 2 fagotten, 2 hoorns, 2 trompetten, 3 trombonisten, een timpanist en een organist.

Katholiek leven – H. Mirakel

Herinnering aan het vijfde eeuwfeest van het H. Sacrament van Mirakel, gevierd in de Sint Johannes en Ursula (Heilige Stede). Prent uit 1845.

Katholiek leven – H. Mirakel

De kerk van het Begijnhof, gedurende het 5de eeuwfeest van het Mirakel van Amsterdam, gevierd van 4 tot 12 Maart 1845.

Katholiek leven - bedevaarten

De bedevaarten van Amsterdam naar Kevelaer werden in de eerste helft van de 19^e eeuw door de aan De Posthoorn verbonden broederschap van Kevelaer voortgezet. Het waren, net als in de 18^e eeuw, dagenlange bedevaarten waarbij per trekschuit en te voet vanuit Amsterdam naar Kevelaer werd getrokken.